

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія (ДДМА)

УКРАЇНСЬКА МОВА

Словник професійної термінології

Частина II

для здобувачів вищої освіти всіх форм навчання

Затверджено
на засіданні методичної ради
Протокол № 9 від 23.05.2025

Краматорськ – Тернопіль
2025

УДК 811.161.2(075.8)

Українська мова : *словник професійної термінології [для здобувачів вищої освіти всіх форм навчання]* / [уклад. Г. М. Ковальова]. – Краматорськ; Тернопіль : ДДМА, 2025. – Ч. II. – 39 с.

Міститься термінологічна лексика за основними напрямками підготовки спеціалістів в Академії: «Підприємництво та торгівлі», «Менеджмент», «Комп'ютерні науки», «Металургія», «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка».

Розрахований на здобувачів вищої освіти всіх форм навчання.

Укладач

Г. М. Ковальова, доц.

Відп. за випуск

О. П. Кваша, доц.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ТЕРМІНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ....	5
1.1 076 «Підприємництво та торгівля»	6
1.2 073 «Менеджмент»	13
1.3 122 «Комп'ютерні науки»	19
1.4 136 «Металургія»	25
1.5 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»	31
2 ЦІКАВО ЗНАТИ	37
ЛІТЕРАТУРА	39

ВСТУП

Словник має на меті допомогти студентам правильно використовувати терміни у професійному мовленні. Тут подані терміни, які використовуються при підготовці студентів за такими напрямками: математика, політологія, публічне управління та адміністрування, фізична культура і спорт, хімія. Наведений матеріал спрямований на розвиток таких умінь і навичок:

- доцільно та доречно використовувати терміни й професіоналізми в усному і писемному мовленні;
- визначати їх у тексті, пояснювати значення;
- працювати з термінологічними словниками для вибору потрібних термінів;
- орієнтуватися у фахових текстах, використовуючи їхні дидактичні можливості.

1 ТЕРМІНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Спеціальна лексика – це слова і вирази, які вживаються групами людей, об'єднаними професійною спільністю. У ній виділяються два основні шари: терміни і професіоналізм.

Термінами називаються слова, що є спеціальними назвами наукових, технічних, сільськогосподарських, суспільних понять. Сукупність термінів певної галузі науки, виробництва становить її *термінологію*. Існує, наприклад, термінологія технічна, біологічна, географічна, математична, філологічна, філософська, хімічна тощо.

Для термінології не властива багатозначність. Якщо ж термін має кілька значень, кожне із значень належить до різних термінологій. Як приклад можна навести значення термінів *стопер* та *стела стопер*: 1) машина для буріння свердловин, спрямованих уверх; 2) захисник у футболі та деяких інших спортивних іграх. *Стела*: 1) вертикальна кам'яна плита чи стовп з рельєфним зображенням чи написом; 2) центральна частина стебла й кореня вищих рослин, у якій міститься провідна система всіх осьових органів.

У межах конкретної галузевої термінології термін в ідеалі має бути однозначним, щоб забезпечити точність передачі наукового поняття. Однак існують випадки порушення цієї вимоги, наприклад: *караул*: 1) збройна варта, вартівники; 2) збройний підрозділ для охорони військових об'єктів або для видання військових почестей; 3) несення охорони; 4) місце, де розташована варта, вартівники. *Репертуар*: 1) сукупність творів, які виконуються в театрі за певний час; 2) ролі, в яких виступає актор; 3) добір музичних, літературних творів тощо, з якими виступають актор, співак, музикант, читець. *Контроль*: 1) перевірка, облік, спостереження за чим-небудь; 2) установи, особи, що перевіряють діяльність будь-якої іншої організації або відповідальної особи, звітність тощо; 3) заключна функція управління.

Наявність багатозначних термінів у межах однієї наукової галузі є виявом неупорядкованості конкретної термінології. До недоліків термінології відносять також синонімію термінів: *мовознавство* – *лінгвістика*, *алфавіт* – *абетка*, *орфографія* – *правопис*, *багатозначність* – *полісемія*, *значення* – *семантика*. Про досконалість термінології можна говорити у тому випадку, коли дотримується таке правило: кожен термін називає одне поняття, кожне спеціальне поняття позначається одним терміном. Синонімія і багатозначність у термінології порушують вимогу однозначної відповідності між терміном і позначуваним ним поняттям.

Розрізняють терміни: 1) загальновідомі: *трикутник*, *діаспора*, *інтеграція*, *демократія*, *прикметник*, *капрон*, *плато*, *арія*, *стоматолог* тощо; 2) вузькоспеціальні, які використовуються лише спеціалістами: *сальдо* (бухг.), *кавернотонія* (мед.), *діаміни* (хім.) *субстантивация* (лінгв.), *сервомотор* (техн.), *септакорд* (муз.), *меркаптани* (хім.) і т. ін.

У межах спеціальної лексики термінам протистоять *професіоналізми* – слова і звороти, які використовуються людьми певної професії і є напівофіційними назвами понять цієї професії. Часто професіоналізмами є загальнонародні слова, ужиті у специфічному значенні, наприклад: *вікно* для викладачів – це час між заняттями, *висячим* редактори називають рядок, що не вміщується в сторінку, а *ляпом* – помилку, у водіїв *загоряти* – сидіти без діла, *бублик* – руль, *гума* – автопокришка тощо.

1.1 076 «Підприємництво та торгівля»

Аукціон – спосіб продажу товарів через прилюдний торг у заздалегідь визначений час у певному місці.

Аутрайт – валютний курс при міжбанківських термінових валютних угодах з урахуванням премії або знижки; пряма біржова угода

Абандон – відмова страхувальника від своїх прав на застраховане майно на користь страхівника з метою отримання від нього певної страхової суми.

Бандерольний збір – це непрямий податок, що стягується за допомогою продажу бандеролей, що наклеюються на оподатковуваний податком чи митом товар.

Банк – фінансове підприємство, яке здійснює функції кредитування і розрахунків, залучення ресурсів на свої рахунки.

Банк-акцептант – банк, який взяв на себе зобов'язання оплати рахунку.

Банк банків – центральний банк, який контролює діяльність інших банків та фінансово-кредитних інститутів і виконує у відношенні до них роль банку, що видає позики та зберігає депозити, резерви.

Вексельне звернення – рух векселів у сфері обігу як грошових документів, перехід або передача векселя з одних рук в інші, від однієї особи до іншої відповідно до необхідності здійснення між ними грошових розрахунків.

Вексельне право – сукупність правових норм, що регулюють вексельний обіг та вексельні відносини.

Вексельний акцепт – згода на оплату векселя, що оформляється у вигляді відповідного напису акцептанта на векселі.

Голосуюча акція – акція, власнику якої надається право голосу на загальних зборах акціонерів для вирішення питань, передбачених законом та статутом акціонерного товариства.

Горизонт розрахунку – період, в межах якого оцінюються майбутні витрати і результати при визначенні ефективності інвестиційного проєкту.

Гросбух – головна книга в бухгалтерії, що містить повний перелік прибутково-видаткових операцій.

Гроші – активи, суспільні засоби платежу, які слугують засобом обігу, одиницею рахунку і засобом накопичення.

Делегування кредиту – передача повноважень особою, якій відкрито кредит, на користь підлеглої особи з метою надання можливості прийняття рішень, що стосуються використання певної частини кредиту.

Делегування повноважень – передача повноважень однієї особи іншій особі у рамках децентралізації управління.

Державна власність – привласнення державою (як суб'єктом власності) засобів виробництва, робочої сили, частки національного доходу та інших об'єктів власності у різних сферах суспільного відтворення.

Дивіденд – частина прибутку акціонерного підприємства, що розподіляється між акціонерами після сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа.

Електронний документообіг – система програмно-технічних, організаційних та нормативно-методичних засобів для автоматизації роботи з електронними документами на основі інформаційних технологій у процесі здійснення управлінських дій.

Єдиний економічний простір – економічна зона, утворена кількома державами, що об'єдналися в економічний союз.

Єдиний митний тариф – систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на територію країни або вивозяться за її межі.

Єдиний платіжний документ – єдина розрахункова книжка, за якою здійснюються різноманітні платежі.

Життєвий цикл підприємства – загальний проміжок часу від початку діяльності підприємства до природного припинення його існування або відродження на новій основі.

Життєвий цикл проекту – проміжок часу між моментами розробки проекту і його завершення (ліквідацією).

Залучені кошти – засоби, які не належать підприємству, але тимчасово (до їх повернення) беруть участь у господарському обороті в якості джерела формування оборотних коштів.

Заміщення – заміна виробництва і споживання одного товару іншим, близьким йому за властивостями і якістю; виконання посадових обов’язків однієї особи іншою особою на період відпустки, відрядження, хвороби тощо.

Імпортна ліцензія – документ, що видається фірмі відповідним державним органом і свідчить про дозвіл імпортеру ввозити в країну певні товари, вказані в такій ліцензії.

Імпортний акредитив – акредитив, який відкривається уповноваженим банком-емітентом за дорученням наказодавця акредитива або за дорученням іншого банку або від власного імені на користь бенефіціара, розташованого за межами країни або в межах країни за умови відкриття трансферабельного (переказного) акредитива.

Імпортована інфляція – інфляція, обумовлена впливом зовнішньоекономічних факторів, зокрема, надлишковим припливом до країни іноземної валюти та підвищенням цін на імпортні товари.

Кадри – основний штатний склад працівників підприємств, що підбирається на основі кадрової політики залежно від виду діяльності організації.

Кадрова політика – система заходів, спрямованих на забезпечення кожного робочого місця і посади персоналом відповідної професії, спеціальності і кваліфікації.

Колегіальність – форма обговорення і прийняття управлінських рішень групою осіб (колегією) з урахуванням загальної думки осіб, що беруть участь в обговоренні.

Колективне підприємство – підприємство з колективною формою власності на майно, що допускає його поділ на частки (колективне

підприємство з частковою формою участі) або не допускає такого поділу (колективне народне підприємство).

Ліквідант – кредитор, який висунув вимогу підприємству, що припинило діяльність.

Ліквідатор – фізична особа, яка відповідно до судового рішення господарського суду організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення вимог кредиторів.

Майнове право – права володіння, користування і розпорядження майном. Майновий найм – це договір, за яким наймодавець зобов’язується надати наймачеві майно у тимчасове користування за плату.

Майновий податок – прямий податок, об’єктом оподаткування якого є вартість рухомого та нерухомого майна.

Надмірна капіталізація – випуск акцій на суму, що перевищує вартість чистих активів компанії.

Надмірне зобов’язання – зобов’язання, що перевищує фінансові чи матеріальні можливості боржника.

Надписувач – будь-яка особа (крім платника за векселем), яка поставила свій підпис на векселі та взяла на себе відповідальність за оплату векселя в строк.

Облігації купонні – облігації, які містять відрізки купони, за якими після певного терміну виплачується відсотковий дохід.

Облігації муніципальні – облігації, що випускаються місцевими органами у вигляді позики під муніципальну власність.

Облігації прибуткові – облігації компанії, за якими відсоток виплачується тільки у разі отримання компанією доходу.

Підприємницька діяльність це процес, здійснюваний приватними особами, підприємствами або організаціями щодо освоєння природних ресурсів, виробництва, придбання, продажу товарів або надання послуг в обмін на інші товари, послуги або гроші.

Підприємницька здатність – набір якостей, умінь і здібностей людини, що дозволяють їй знаходити і використовувати найкраще поєднання ресурсів для виробництва, продажу товарів, приймати розумні послідовні рішення, створювати і застосовувати нововведення, йти на виправданий ризик.

Реінвестиції – повторні вкладення коштів, одержаних як дохід від інвестиційних операцій.

Рента – дохід з капіталу, землі або майна, що його власники регулярно одержують, не займаючись підприємницькою діяльністю.

Реквізіція – примусове вилучення державою майна у власника.

Саботаж – зрив роботи шляхом прямої відмови від неї або свідомо недбалого її виконання.

Сальдо – різниця між обсягом експорту та імпорту.

Тарифна сітка – сукупність кваліфікаційних розрядів та відповідних їм тарифних коефіцієнтів.

Тарифна ставка – розмір оплати праці працівників за одиницю робочого часу при певному тарифному розряді.

Тарифна угода – договір між представниками сторін переговорів з питань оплати праці та соціальних гарантій.

Управлінське рішення – директивний акт цілеспрямованого впливу на об'єкт управління, що характеризує конкретну управлінську ситуацію і містить заходи, програму досягнення мети.

Управлінський облік – процес деталізації, накопичення, підготовки та передачі фінансової інформації, що використовується керівництвом для планування, оцінювання, контролю та забезпечення використання ресурсів.

Фізичний знос – поступова втрата основними засобами вартості у зв'язку з механічним зносом вузлів і деталей, втомним зносом металу та зносом, що відбувається під впливом сил природи.

Фікс – установлена ціна на товари; точно визначена сума винагороди.

Холдинг – різновид акціонерної компанії, характерною ознакою якої є володіння контрольним пакетом акцій інших фірм з метою контролю і управління їхньою діяльністю.

Хронометраж – процес спостереження за веденням господарської діяльності платника податків, який здійснюється під час проведення фактичних перевірок та застосовується органами державної податкової служби з метою встановлення реальних показників щодо діяльності платника податків, яка здійснюється на відповідному місці її провадження.

Ціна покупця – ціна, за якою покупець готовий (зголен) придбати товар.

Ціна попиту – ринкова ціна при такій ринковій кон'юктурі, коли складається ринок покупця; ціна, за якою покупці конкретного товару спроможні та готові його купляти.

Чисте інкасо – інкасо фінансових документів, не супроводжених комерційними документами.

Чистий дисконтований дохід – показник ефективності інвестиційного проєкту, визначений як сума ефектів за весь розрахунковий період, приведених методом дисконтування до початкового моменту.

Штат – постійний склад працівників підприємства, установи чи організації.

Штатний розпис – організаційно-розпорядчий документ, що відображає структуру компанії, чисельність відділів, співробітників, а також розмір їхньої заробітної плати.

Юридичний ризик – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через порушення або недотримання вимог законів, підзаконних нормативно-правових актів, угод, прийнятої практики або етичних норм, а також через можливість двозначного тлумачення встановлених законів або правил.

Юрисдикція – підсудність, право проводити суд чи вирішувати правові питання; правова сфера, на яку розповсюджуються повноваження органа державної влади.

Якість продукції – сукупність корисних споживчих властивостей продукту, що визначають його здатність задовольняти потреби суспільства.

Ярлик – виріб заданої форми, розмірів та матеріалу, призначений для нанесення маркування та прикріплений безпосередньо до упаковки чи продукції або вкладений в упаковку, або нанесений безпосередньо на споживчій тарі.

1.2 073 «Менеджмент»

Аналітичні методи обґрунтування управлінських рішень – методи, що встановлюють аналітичні (функціональні) залежності між умовами вирішення задачі (факторами) та її результатами (прийнятим рішенням).

Адміністрування – поняття, що поширюється на управління державними установами або використовується з метою визначення процесів керування діяльністю апарата управління підприємства.

Адміністративна послуга – прийняття на підставі закону за зверненням фізичної або юридичної особи нормативно-правового акту, спрямованого на реалізацію її прав і законних інтересів або на виконання особою визначених законом обов'язків (отримання дозволу, ліцензії, сертифіката, посвідчення, реєстрації тощо).

Аудит – незалежна формальна верифікація фінансових звітів і операційних видів діяльності організації.

Бюджетування – процес розподілу фінансових ресурсів організації між окремими її підрозділами.

Бенчмаркінг – процес пошуку стандартного чи еталонного економічно ефективнішого підприємства-конкурента з метою порівняння з власним та переймання його найкращих методів роботи.

Баланс – фінансовий документ, в якому кошти організації (у грошовій формі) згруповано як за їх складом і розміщенням, так і за джерелами надходження.

Бюджети – плани, в яких здійснюється розподіл ресурсів між окремими видами діяльності та підрозділами організації.

Винагородження – широкий спектр конкретних засобів, що базуються на системі цінностей людини.

Відправник – особа, котра генерує інформацію, призначену для передачі.

Висхідні комунікації – передача інформації з нижчих рівнів управління на вищі.

Вказівка, роз'яснення – регламентує методичний та технологічний характер дій.

Глобальна мета – уявлення про суспільне призначення організації.

Горизонтальні комунікації – обмін інформацією між членами однієї групи або співробітниками рівного рангу.

Державно-управлінські рішення – закони, постанови, розпорядження керівників місцевих державних адміністрацій, нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування і внутрішньо-організаційних.

Делегування повноважень – процес передачі керівником частини своєї роботи та необхідних для її виконання повноважень підлеглому, який бере на себе відповідальність за її виконання.

Дилема ув'язнених – варіант конкуренції, за якої всі фірми виграють від співробітництва, проте кожна має потужний стимул знизити ціни своїх конкурентів.

Діагональні комунікації – комунікації, що перехресшують функції і рівні управління організації, проходять через них.

Департаменталізація – групування робіт та видів діяльності в певні блоки (групи, відділи, сектори, цехи виробництва тощо).

Еталонна влада – форма особистої влади, яка виникає у зв'язку з бажанням послідовників бути схожими на лідера, котрий володіє надзвичайно привабливими для них особистими якостями, вміннями або іншими характеристиками.

Ефективність – оптимальне співвідношення (сполучення) виробництва, якості, результативності, гнучкості, задоволеності, конкурентоспроможності та розвитку організації.

Євроринок – сегмент світового ринку позичкових капіталів, на якому банки здійснюють депозитно-кредитні операції у єрвалютах.

Зворотний зв'язок – процес передачі повідомлення у зворотному напрямі: від одержувача до відправника.

Завдання – плани, що мають чіткі, однозначні, конкретно визначені цілі, які не можна тлумачити двозначно.

Змішані стратегії – стратегії, що визначають рішення гри шляхом використання кількох чистих стратегій.

Задоволеність – рівень задоволення організацією потреб своїх працівників.

Ірраціональна модель прийняття рішення – модель, за якою рішення приймають без дослідження альтернатив.

Критерій комунікативності інформації – критерій, що визначає властивість інформації бути зрозумілою для того, кому вона адресована.

Критерій лаконічності інформації – критерій, що характеризує стислість та чіткість викладення інформації (досягається за допомогою високої згорнутості інформації без втрати її необхідної повноти).

Критерій несуперечливості інформації – критерій, який означає, що окремі частини однієї й тієї самої інформації не мають суперечити одна одній.

Критерій переконливості інформації – критерій, що визначає доведеність інформації, яка примушує вірити в її достовірність.

Координація робіт – процес узгодження дій усіх підсистем організації для досягнення її цілей.

Контракт – визначає права та обов'язки сторін щодо забезпечення послугами громадян та містить права та обов'язки сторін.

Контроль – процес забезпечення досягнення цілей організації шляхом постійного спостереження за її діяльністю та усунення відхилень, які при цьому виникають.

Лідерство – здатність впливати на окремі особи та групи осіб у процесі спрямування їх діяльності на досягнення цілей організації.

Ліквідність – здатність організації своєчасно сплачувати боргові зобов'язання за рахунок власних активів, тобто конвертувати свої активи в готівку для розрахунків за боргами.

Місія організації – уявлення про призначення організації з погляду самої організації.

Множинний підхід до оцінювання ефективності управління – спроба оцінити ефективність управління шляхом синтетичних (узагальнювальних) показників, за допомогою яких охоплюються найважливіші аспекти управлінської діяльності конкретної організації.

Мотивація – процес спонукання працівників до діяльності для досягнення цілей організації.

Методи математичного програмування – методи розв'язання екстремальних задач з кількома змінними.

Методи теорії ігор – методи, що використовуються з метою обґрунтування управлінських рішень в умовах невизначеності ситуації, яка є наслідком свідомих дій розумного супротивника.

Методи теорії статистичних рішень – методи, що застосовуються для обґрунтування управлінських рішень в умовах невизначеності ситуації, яка є результатом дії об'єктивних обставин, що невідомі або мають випадковий характер.

Невербальна комунікація – обмін інформацією, що здійснюється без використання слів (натомість застосовуються різні символи).

Непряме (опосередковане) публічне адміністрування – надання послуг громадянам або постачання товарів приватними організаціями на умовах фінансування через урядові контракти.

Орієнтованість на конкретні кінцеві цілі – відповідність публічного адміністрування очікуванням головних споживачів управлінських послуг.

Організація – група людей, діяльність яких свідомо координується для досягнення загальної мети або спільних цілей.

Оперативні плани – плани, в яких стратегія деталізується у розрахованих на короткий термін рішеннях щодо змісту, виконавців та способів виконання певних дій.

Повноваження лінійні – повноваження, що передаються від начальника безпосередньо його підлеглому і далі іншим підлеглим.

Повноваження посадові – формально санкціоноване організацією право керівника впливати на поведінку підлеглих.

Публічні функції – види діяльності публічних адміністрацій, які пов'язані з виконанням суспільних законів та наданням адміністративних та публічних послуг. Публічність організацій (ступінь належності до публічного сектора) визначається поєднанням параметрів політичної та економічної влади.

Public administration – державне управління, або впровадження державної політики, переважно виконавчою гілкою влади.

Public policy – компромісний варіант між державною і публічною владами.

Результативність управління – цільова спрямованість системи управління організацією на створення потрібних, корисних речей, що можуть задовольняти певні потреби, забезпечити досягнення кінцевих результатів, адекватних поставленим цілям.

Розподіл ресурсів – спосіб розподілу обмежених ресурсів організації між окремими підрозділами. Пропорції розподілу ресурсів визначаються вибором сфери стратегії.

Статистичні методи обґрунтування управлінських рішень – методи, що ґрунтуються на збиранні й обробці статистичних матеріалів та врахуванні випадкових впливів і відхилень.

Соціальна людина – співробітник організації, поведінка якого орієнтована на колектив і формується під впливом стосунків з іншими працівниками та групових норм, на відміну від «раціональної людини», поведінку якої визначають особисті економічні інтереси.

Традиційна влада – форма легітимної влади, що виникає внаслідок визнання підлеглим права керівника віддавати накази і свого обов'язку йому підкорятися.

Трудові ресурси – частина населення, що має фізичний розвиток, розумові здібності і знання, які необхідні для роботи в народному господарстві.

Управління – найзагальніше поняття, що поширюється на велике коло різноманітних об'єктів, явищ і процесів (технічні, господарські, суспільні та державні системи тощо).

Управлінське рішення – первісний, базовий елемент процесу управління, що забезпечує функціонування господарської організації шляхом взаємозв'язку формальних і неформальних, інтелектуальних та організаційно-практичних аспектів менеджменту.

Функціональний підхід до оцінювання ефективності управління – погляд на ефективність управління з позиції організації праці та функціонування управлінського персоналу, тобто результатів і витрат самої управлінської системи.

Функція – робота, діяльність із виконання певних завдань.

Центр доходів – підрозділ організації, бюджет якого формується на отримуваних доходах або групових надходженнях (відділ збуту та реалізації послуг тощо).

Центр інвестицій – підрозділ організації, бюджет якого розраховується на підставі вартостей активів, що використовуються для досягнення заданого рівня прибутку.

Чинники стилю державно-управлінської діяльності – ступінь складності вирішуваних задач; політичний режим; рівень економічного розвитку країни; реальний ступінь забезпечення прав та свобод людини; імідж країни на міжнародному рівні; ступінь координованості роботи гілок влади; національна свідомість та патріотизм громадян.

Школа науки управління (кількісний підхід) – система поглядів на менеджмент, що розглядали управління як систему математичних моделей і процесів. У центрі уваги цієї школи перебуває математична модель, за допомогою якої управлінську проблему можна відобразити (передати) у вигляді основних її цілей та взаємозв'язків.

Школа наукового управління – система поглядів на менеджмент, що спрямовані на дослідження проблем підвищення продуктивності праці робітників (безпосередніх виконавців) шляхом удосконалення операцій ручної праці.

Юридична особа – об'єднання, наділені майном, що діють від свого імені і в межах свого майна, мають громадські права та обов'язки і від свого імені виступають як одна зі сторін у судовому процесі.

Явні витрати – фактичні витрати фірми, включаючи заробітну плату, вартість матеріалів та орендну плату за користування майном.

Якісні методи обґрунтування управлінських рішень – методи, що використовуються в умовах, коли фактори, які визначають прийняття рішення, не можна кількісно охарактеризувати або вони взагалі не піддаються кількісному вимірюванню.

1.3 122 «Комп'ютерні науки»

Агрегація – об'єкти одного класу, входять до об'єктів іншого.

Адаптер – пристрій зв'язку комп'ютера з периферійними пристроями.

Активна програма – програма, якій передано управління центральним процесором.

Активний файл – те саме, що відкритий файл.

Алгебра Буля – алгебра, множина елементів якої складається з булевих значень «хибність» і «істина» та операцій бульового множення (кон'юнкція), бульового додавання (диз'юнкція) і заперечення. Ці значення позначаються сталими false і true, а операції – знаками and, or і not відповідно.

Адреса – номер байта в оперативній або іншій пам'яті комп'ютера.

Бібліотечний файл – файл, що містить бібліотеку програм.

Блок-схема – форма вираження алгоритмів. Послідовність дій задається стрілками.

Блок – ділянка дискової пам'яті фіксованого розміру (найчастіше, 512 байтів), що є одиницею фізичного обміну даних.

Бібліотека підпрограм – файл, у якому в системі програмування зберігаються «стандартні» підпрограми.

Безумовний перехід – перехід, виконуваний у будь-якому разі.

База даних – один або кілька файлів даних, призначених для зберігання, зміни й обробки великих обсягів взаємозалежної інформації.

Біт – найменша одиниця інформації в комп'ютері, що набуває значень «0» або «1».

Буфер – спеціальна ділянка пам'яті програми, яка надається кожній файловій змінній при її зв'язуванні. З її використанням зменшується загальна кількість фізичних обмінів даними між пам'яттю програми та зовнішніми носіями, що сприяє більш ефективному виконанню програми.

Виконання програми (program run, computer run, run) – робота ЕОМ за заданою програмою.

Вказівник – це змінна, значенням якої є адреса іншої змінної або структури даних.

Вбудована процедура – процедура, дії якої визначені мовою програмування.

Виклик підпрограми рекурсивний – виклик підпрограми, записаний у її власному тілі.

Виведення даних – процес передачі даних з основної пам'яті ЕОМ на екран дисплея, папір або інший подібний носій, а також на зовнішні запам'ятовувальні пристрої.

Вказівник – це змінна, значенням якої є адреса іншої змінної або структури даних.

Вказівник типізований – змінна, значеннями якої є адреси змінних деякого типу, заданого в її означенні.

Вкладений цикл – цикл, що міститься всередині іншого циклу.

Властивості алгоритмів – визначеність, дискретність, масовість, результативність, зрозумілість.

Внутрішня мова – мова програмування, на яку під час трансляції переводиться вихідна програма, наприклад: машинна мова або проміжна мова.

Випадкове число – число вибране довільно із діапазону чисел.

Генератор псевдовипадкових чисел – підпрограма, в результаті багаторазових викликів якої породжується послідовність псевдовипадкових чисел.

Границя індексу – ціле число, що вказує найменше (нижня границя) або найбільше (верхня границя) можливе значення індексу.

Граматика – система описання структури виразів мови. У ній задаються алфавіт (множина термінальних символів), система понять мови (множина нетермінальних символів), а також правила побудови виразів мови (множина продукцій або правил виведення). Є однією з метамов.

Глобальна змінна – змінна, областю визначення якої є вся програма або блок із вкладеними в нього підблоками.

Генетичне програмування – програмування з використанням генетичних алгоритмів та генетичних операторів, таких як схрещення і мутація.

Графічний режим – режим роботи адаптера дисплея, що забезпечує виведення на екран графічної інформації.

Двовимірний масив – масив із двома вимірами (рядками й стовпцями). Можна розглядати як таблицю, яка складається з m-рядків і n-стовпчиків

Делфі – мова програмування, що застосовується в інтегрованому середовищі розробки Delphi. До Borland Delphi 7.0 ця мова називалася Object Pascal.

Дійсне число – тип даних, що містить числа, записані з десятковою крапкою й (або) з десятковим порядком.

Дія елементарна – узагальнення присвоювань та операцій над значеннями скалярних типів (порівняння, додавання, множення тощо).

Дисковід – пристрій, що управляє обертанням магнітного диска, читанням і записом даних на ньому.

Дискретність алгоритму – процес, що визначається алгоритмом, можна розчленувати (поділити) на окремі елементарні етапи (кроки), кожен з яких називається кроком алгоритмічного процесу чи алгоритму.

Дисплей – пристрій візуального відображення інформації (у вигляді тексту, таблиць, малюнка, креслення й ін.) на екрані електронно-променевого приладу.

Драйвери – програми, що розширюють можливості операційної системи з управління пристроями введення-виведення, оперативною пам'яттю й т.д. ; за допомогою драйверів можливе підключення до комп'ютера нових пристроїв або нестандартне використання наявних пристроїв.

Евристика – правило, метод або прийом, призначений для підвищення ефективності пошуку розв'язку задачі

Елемент масиву – змінна типу, заданого в означенні масиву.

Ефект побічний – зміна значення змінної з ім'ям, глобальним у підпрограмі.

Екземпляр класу – термін об'єктно-орієнтованого програмування, яким позначається конкретний об'єкт, створ конструктором деякого класу.

Екземпляр задачі – задача, поставлена не в загальному вигляді, а з конкретним набором значень параметрів.

Зв'язаний список – список (структура даних), елементи якого не обов'язково розташовано в пам'яті послідовно.

Змінна локальна статична – змінна, ім'я якої означено в підпрограмі, але яка розміщується в статичній пам'яті програми разом із змінними програми. Доступна тільки під час виконання виклику цієї підпрограми.

Змінна локальна – змінна, ім'я якої означено в підпрограмі і яка розміщується в локальній пам'яті процесу виконання виклику підпрограми. Доступна тільки під час виконання виклику цієї підпрограми.

Значення – зміст або величина, що є в елементі даних.

Змінна статична – змінна, розміщена під час виконання програми в її статичній пам'яті.

Змінна автоматична – змінна, розміщена під час виконання програми в пам'яті автоматичній.

Змінна динамічна – змінна, що створюється у вільній пам'яті і знищується при виконанні спеціальних операцій, указаних у самій програмі. На відміну від інших видів змінних, не має імені в програмі, а ідентифікується за допомогою встановленого на неї вказівника.

Змінна, глобальна в підпрограмі – змінна, чиє ім'я використовується, але не означається в підпрограмі. Воно означається в програмі або одній з підпрограм, що охоплюють певну програму.

Задача – питання чи вимога щось зробити (обчислити, намалювати).

Задача масова – задача, що ставиться в загальному вигляді з параметрами.

Заголовок процедури – складова частина опису процедури, у якій вказується ім'я процедури й список формальних параметрів, якщо вони є. Як правило, з. п. починається ключовим словом `procedure`, за яким послідовно пишуться ім'я й список.

Завантаження – запис програми до оперативної пам'яті.

Заголовок функції – складова частина опису функції, у якій вказується ім'я функції й список формальних параметрів, якщо вони є. Як правило, з. ф. починається ключовим словом `function`, за яким послідовно пишуться ім'я й список.

Звичайна константа – це ціле або дробове число, рядок символів або окремий символ, логічне значення.

Ідентифікація об'єкта – це властивість, що дозволяє відрізнити об'єкт від інших об'єктів того ж або інших класів. Здійснюється ідентифікація за допомогою унікального імені (паспорта), яким наділяється об'єкт у програмі.

Ідентифікатор – рядок символів, призначений для позначення об'єкта програми або обчислювальної системи.

Ідентичність – можливість одержання унікальної адреси об'єкта незалежно від його місця розташування й атрибутів.

Штучний інтелект – дисципліна, що вивчає можливість створення програм для вирішення завдань, які вимагають певних інтелектуальних зусиль при виконанні їх людиною.

Шістнадцяткова система числення – позиційна система числення з основою системи $q = 16$. У якості шістнадцяткових цифр використовуються символи 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F.

Явне оголошення – оголошення змінних до їх використання в програмі.

Ядро компілятора – компонент гіпотетичного універсального компілятора, який складається з програм синтаксичного та семантичного аналізу, не залежних від вхідної мови.

1.4 136 «Металургія»

Атмосферна корозія – руйнування металів у вологому повітрі при температурі навколишнього середовища, що є наслідком протікання електрохімічних процесів в тонких шарах вологи, конденсованої на їх поверхні.

Аустеніт – аустеніт Фаза, структурна складова залізовуглецевих сплавів – твердий розчин вуглецю, а також легуючих елементів в γ -залозі

Аустенітна сталь – особливий тип корозійностійких сталей, які мають аустеніт в якості своєї первинної кристалічної структури. Не проявляють магнітні властивості і не збільшують твердість при тепловій дії.

Блюм – напівпродукт металургійного виробництва та сталева заготівля для прокатного виробництва, що має переріз, близький до квадратної форми.

Брак – невідповідність параметрів якості металопродукції вимогам технічної документації.

Бунт – дріт або катанка, змотані відразу після обробки.

Вороніння – оксидування виробів із чавуну, вуглецевих і низьколегованих сталей з метою отримання декоративно-захисної плівки чорного або чорно-синього кольору і підвищення твердості поверхневих шарів. Виконується шляхом нагрівання металу до 270...290°C з наступною обробкою мінеральним мастилом.

Втома металу – процес накопичення напружень при знакозмінних навантаженнях, які призводять до руйнування металу.

Вуглецювання сталі – вуглецювання сталі: 1. Підвищення вмісту вуглецю в сталі внаслідок його дифузії в поверхню. 2. Введення вуглецю в рідку сталь за допомогою вуглецевих матеріалів.

Гільза – порожня трубна заготівля, отримана після вальцювання.

Грат – дефект зварювального або ливарного виробництва, що має форму напливу металу.

Грохот – апарат для просіювання, основними елементами якого виступають сита, решітки й колосники.

Гандж зовнішній – тріщини, напливи, залишки окалини, раковини та інші поверхневі дефекти, що виникають у процесі прокатки.

Грунтова корозія – природне руйнування металів та сталей у ґрунті за участю кисню, який виступає деполяризатором.

Довговічність – властивість об'єкта зберігати працездатний стан протягом тривалого часу за рахунок опору комплексній дії атмосферних і виробничих факторів.

Доменна піч – великий плавильний агрегат безперервної дії, призначений для виплавки чавуну і феросплавів з залізорудних матеріалів

Дресирування – холодна прокатка з малими обтисканнями (не більше 5 %) для зміцнення поверхневих шарів і поліпшення площинності листового і рулонного прокату.

Електросталь – сталь, виплавлена в електропечі.

Електрохімічна корозія – процес взаємодії металів з рідкими електролітами (вода, водні розчини кислот, солей, лугів, розплави солей і лугів), який супроводжується мимовільним руйнуванням металевих конструкцій.

Європейський Союз – економічний і політичний союз європейський держав, який використовує в галузі металургії стандартизовані закони і акти, що діють у всіх країнах ЄС.

Ємність: 1. Параметр, який кількісно характеризує обсяг металургійного агрегату. 2. Посудина, що використовується для зберігання.

Жаростійкі сталі – сталі, що володіють стійкістю до газової корозії при температурах понад 550 °С.

Жаростійкість – здатність металів і сплавів протистояти хімічному руйнуванню під дією повітряного/окислювального середовища при високих температурах.

Зади́рок – зубець, що утворився на кромковій частини або поверхні металу.

Закот – дефект, що виступає поздовжньо й утворений в результаті вдавнення вуса, підрізу.

Злам – поверхневий дефект сталевих листів й стрічок у вигляді шорсткуватих світлих поперечних смуг, що утворюється при різких перегибах у процесі змотування/розмотування рулонів.

Інертні гази – загальна назва групи благородних газів, до якої входить аргон, гелій, криптон, ксенон, неон, радон. Використовуються для створення захисних атмосфер та для рафінування металевих розплавів.

Інструментальна сталь – група марок вуглецевих і легованих марок сталі, що характеризується високою твердістю та міцністю. Добре піддається термообробці й використовується для ріжучого і механічного інструменту, штампувального оснащення та робочих елементів пневмо- й гідроустаткування.

Йоніти – матеріали, здатні до йонного обміну й використовувані у гідрометалургії. Йонообмінники – апарати для проведення йонного обміну на твердих йонітах.

Йонообмінники – апарати для проведення йонного обміну на твердих йонітах.

Ковкість – здатність металів і сплавів піддаватися куванню.

Кокс – твердовугільне пористе паливо, що отримується шляхом коксування кам'яного вугілля без доступу кисню при температурах 950...1100°C і спалюється в доменних печах для відновлення заліза.

Лужноземельні метали – до них відносяться всі елементи 2-ї групи: барій, берилій, кальцій, магній, радій, стронцій, унбінілій.

Лускоподібність – поверхневий дефект на металевих виробах і конструкціях у вигляді сітки з відшарувань й розривів, які утворюються внаслідок перегріву або зниженої пластичності металу периферійної зони.

Механічні властивості металів – група властивостей, які характеризують здатність матеріалів чинити опір стисненню, розтягуванню, удару та іншим навантаженням. До них відносяться пластичність, міцність, твердість, ударна в'язкість, пружність, а для їх визначення проводять механічні випробування зразків на вигин, крутіння, розтягнення, стиснення.

Міжкристалічна корозія – руйнування металу по межах кристалів (зерен) з втратою його механічної міцності. Зовнішній вигляд при цьому не змінюється, але під механічним впливом він легко руйнується.

Непласкість – дефект плоского прокату у вигляді відхилення від заданої плоскої форми. Нержавіюча сталь – сталь, стійка до впливу агресивних середовищ і електролітів. Високу корозійну стійкість мають хромисті, хромонікелеві, хромонікельмолібденові та хромонікельтитанові сталі.

Наплавлення – нанесення на поверхню виробу металу шляхом зварювання.

Нержавіюча сталь – сталь, стійка до впливу агресивних середовищ і електролітів. Високу корозійну стійкість мають хромисті, хромонікелеві, хромонікельмолібденові та хромонікельтитанові сталі.

Оксидування – обробка металовиробів шляхом кип'ятіння у водному розчині селітри, їдкого натру і пероксиду марганцю з метою утворення оксидної плівки. Вона відрізняється високою міцністю й ефективно захищає від корозії.

Опуклість – дефект плоского металопрокату у вигляді збільшення товщини від країв до центру або збільшення ширини від кінців смуги до середини.

Пластичність – здатність матеріалів змінювати свою форму і розміри під впливом навантажень зі збереженням залишкової деформації після зняття навантажень.

Поліморфізм: 1. Стан металу за наявності декількох кристалічних ґраток при зміні параметрів тиску і температури. 2. Властивість речовин

існувати в декількох кристалічних станах з різною структурою.

Різьбове з'єднання – гріпильне з'єднання у вигляді метричного або дюймового різьблення. Залежно від виду кріплення вироби класифікуються на болтові, гвинтові й шпилькові з'єднання.

Рулонний прокат – довгомірний плоский прокат, змотаний у рулон.

Сортамент – сукупність прокатних профілів, що відрізняються розмірами та формою.

Спідниця – рухомий конус над горловиною конвертора, функція якого полягає в ефективному відведенні газів, що утворюються.

Термічна обробка – сукупність операцій нагріву, витримки та охолодження металів і сплавів для придбання ними заданих властивостей.

Технологічні властивості металів – здатність матеріалів піддаватися різній обробці при виготовленні з них різних виробів. До них відносяться антифрикційність, зносостійкість, жароміцність, обробність, притиральність, фрикційність, холодноламкість.

Тиск – фізична величина, яка характеризує інтенсивність сил, що діють на поверхню тіла в перпендикулярному напрямку до неї.

Титан – метал, що поєднує легковагість з високою твердістю, в'язкістю та міцністю. Досить пластичний, але зварюється лише в інертному середовищі. Виступає розкислювачем, дегазатором та легуючим елементом для інструментальних та конструкційних сталей. Подрібнює зерно аустеніту, покращує антикорозійні властивості та хімічну стійкість.

Ударна в'язкість – здатність металевих матеріалів чинити опір ударним навантаженням.

Фосфатування – обробка сталевих деталей у суміші фосфорної кислоти з додаванням залізистих і марганцевих солей до утворення водонерозчинної плівки чорного кольору.

Фізичні властивості металів – властивості, що визначають стан речовини при певних умовах. До них відносяться вагові характеристики металів, блиск, магнітні властивості, щільність, температура плавлення і затвердіння, теплоємність, теплопровідність, електропровідність, колір.

Фретінг-корозія – корозійне руйнування на межі поділу двох тіл, які контактують один з одним в умовах впливу корозійного середовища.

Холодноламкість – властивість, яка проявляється при статичній дії навантаження, характерна для металів, що мають кристалічну ґратку у вигляді об'ємноцентрованого куба або гексагональну. До таких відноситься більшість чорних металів.

Хром – найбільш твердий та поширений метал у надрах планети. Масово використовується для легування, розкислення та дегазації нержавіючих, жароміцних сталей та сплавів з метою підвищення їх міцності, твердості та стійкості до корозії.

Цинкування – нанесення цинкового покриття на поверхню металевих виробів з метою захисту від корозії.

Цементация – метод хіміко-термічної обробки низьковуглецевої й легованої сталі шляхом насичення поверхневого шару вуглецем з метою підвищення твердості й зносостійкості.

Червоноламкість – окрихчення сталі під дією високих температур, що викликається оплавленням по межах зерен.

Чавун – сплав заліза з вуглецем, у якого масова частка останнього перевищує 2,14 %, а в складі також присутні постійні домішки та легуючі компоненти. Залежно від призначення чавуни класифікуються на білі (використовуються для отримання сталі й ковких чавунів) і машинобудівні (сірі, ковкі, високоміцні).

Шихта – суміш сировинних матеріалів (у деяких випадках і палива), що підлягає переробці в металургійній печі.

Шов зварний – ділянка зварного з'єднання, утворена в процесі кристалізації розплавленого металу й/або пластичної деформації при зварюванні.

Штампівність – здатність листового металу піддаватися в холодному стані витяжці без руйнування.

Шлак – багатокомпонентний неметалевий розплав, що покриває поверхню рідкого металу і приймає кам'яноподібний/склоподібний вигляд після затвердіння.

Щербина – дефект прокату у вигляді виступів і поглиблень на кромках листа або стрічки, що утворюються при порушенні технології різання.

Щілинкова корозія – вид місцевої корозії, що протікає на ділянках поверхні біля конструкційних або технологічних зазорів.

Юстування – сукупність операцій з приведення засобів вимірювання та контролю в стан, що забезпечує їм правильне й точне функціонування. Така процедура виключає похибки перевірки метрологічних приладів і засобів контролю якості металу.

Якість поверхні – сукупність геометричних характеристик поверхні. Одна з таких – шорсткість.

Ядро дислокації – локальна область з сильно спотвореною кристалічною ґраткою навколо лінії дислокації.

1.5 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»

Активна електрична енергія – електроенергія, що перетворюється на інший вид енергії.

Активна провідність, кондуктанс – величина, обернена до активного електричного опору.

Активна потужність – середнє за період значення миттєвої потужності.

Багатофазне коло – багатофазна система електричних кіл, у якій окремі фази електрично поєднані одна з одною.

Багатофазний пристрій – багатофазне джерело чи пристрій, що живиться від багатофазного джерела.

Батарея – сукупність пристроїв одного й того самого типу, з'єднаних так, що вони діють одночасно.

Вакуумна лампа – електронна лампа з високим вакуумом, таким, що її характеристики визначаються електронною провідністю і практично не залежать від іонізації залишкового газу.

Вакуумний вимикач – вимикач високої напруги, контакти якого замикаються та розмикаються в оболонці з високим вакуумом.

Варистор – резистор, резистанс якого значно змінюється залежно від прикладеної напруги.

Груповий перемикач – апарат, призначений для здійснювання змін у комбінаціях з'єднання кількох електричних кіл.

Густина електричного струму зміщення – векторна величина, яка дорівнює похідній у часі від електричного зміщення.

Граничний відчутний струм – мінімальне значення сили струму, який можна відчутти у разі проходження його крізь тіло людини.

Ділянка електричного кола – частина електричного кола, що містить виділену сукупність елементів.

Діод – двополісний напівпровідниковий прилад із несиметричною вольт-амперною характеристикою.

Експлуатаційне випробування – періодичне випробування пристрою або апаратури для перевірки, чи перебувають робочі характеристики у заданих межах, і, у разі потреби, проведення необхідного налаштування.

Електрична поляризація – стан речовини, який характеризується тим, що електричний момент певного об'єму цієї речовини має ненульове значення.

Ємнісний – термін, уживаний щодо пристрою чи кола, у якому ємність за певних умов переважає.

Ємнісний зв'язок – зв'язок кількох електричних кіл, зумовлений спільним електричним полем у діелектрику.

Ємність ідеального конденсатора – частка від ділення заряду ідеального конденсатора на напругу на ньому.

Ємність конденсатора – електрична ємність між електродами конденсатора, тобто частка від ділення заряду конденсатора на напругу на ньому.

Живильна лінія – електрична лінія, яка відходить від розподільної мережі до електроустановки споживача.

Живучість енергосистеми – здатність енергосистеми протистояти ланцюжковому розвитку аварійних режимів.

Змінна напруга – періодична напруга, середнє значення якої за період дорівнює нулю.

Змінний струм – періодичний електричний струм, що змінюється у часі, середнє значення якого за період дорівнює нулю.

Ізольована енергосистема – енергосистема, яка не має електричних зв'язків для паралельної роботи з іншими енергосистемами.

Індуктивна катушка – елемент електричного кола, що являє собою сукупність витків, призначений для використання його індуктивності.

Ізолювальна підвіска – одна чи кілька гірлянд ізоляторів, з'єднаних між собою і обладнаних арматурою та захисними пристроями.

Ізолювальний інструмент – робочий інструмент, повністю виготовлений із ізолювального матеріалу.

Коефіцієнт послаблення – величина, якою характеризують зменшення амплітуди, що біжить уздовж лінії синусоїдної хвилі струму чи напруги в разі переміщення хвилі на одиницю довжини лінії, і яка дорівнює дійсній частині коефіцієнта поширення.

Коефіцієнт пуассона – відношення абсолютних величин поперечної та поздовжньої лінійних деформацій за лінійного напруженого стану до границі пропорційності.

Коливання напруги – серія змін напруги чи циклічні зміни обвідної напруги.

Лінія затримки – електричний пристрій, призначений для здійснення затримки під час пересилання сигналу.

Лінійне електричне коло – електричне коло, електричні параметри якого не залежать від значень та напрямків струмів і напруг кола та яке складається виключно з лінійних елементів.

Максимальне електричне реле – вимірювальне електричне реле, яке спрацьовує за значень характеристичної величини, більших за задане значення.

Мандрівні струми – некеровані струми, які після потрапляння в землю робочим електродам чи іншим випадковим заземлювальним шляхом неконтрольовано перетікають у заземлені та закопані металеві конструкції.

Надструм – струм, величина якого перевищує найбільше номінальне значення.

Намагніченість – векторна величина, якою характеризують магнітний стан речовини, яку визначають як границю відношення магнітного моменту елемента об'єму речовини до цього елемента об'єму, коли останній прямує до нуля.

Непрямий удар блискавки – удар блискавки, що не влучає в певний елемент електричної мережі, але спричинює перенапругу в цій мережі.

Несамовідновлювальна ізоляція – ізоляція, що втрачає властивості ізолювання чи неповністю її відновлює після пробою.

Однобічний привід – привід, у якому кожний двигун передає потужність із одного кінця свого вала.

Оксидний конденсатор – конденсатор, робочим діелектриком якого є оксидний шар.

Перенапруга – напруга, значення якої перевищує найбільше номінальне значення.

Параметри енергосистеми – показники, що характеризують енергосистему, залежать від якості обладнання енергосистеми, її конфігурації і визначають коефіцієнти, за допомогою яких встановлюється взаємозв'язок та взаємозалежність параметрів режиму.

Перетворена енергія – енергія, що здобувається у процесі перетворення первинної енергії.

Первинна енергія – енергія, що міститься в паливно-енергетичних ресурсах.

Робоче заземлювання – заземлювання частини електричного кола електроустановки, що перебуває, зазвичай, під напругою, але виконане тимчасово так для безпеки персоналу.

Радіальна електрична мережа – електрична мережа, що має тільки радіальні лінії, які передають електричну енергію від джерела живлення.

Регульований трансформатор – трансформатор, для регулювання вихідної напруги якого первинну чи вторинну обмотки поділено на декілька послідовно з'єднаних секцій із відводами.

Реверсор – груповий перемикач, призначений для зміни напрямку обертання тягового двигуна.

Рідинний конденсатор – конденсатор, робочим діелектриком якого є рідина.

Сила струму зміщення – скалярна величина, яка дорівнює похідній у часі від потоку електричного зміщення через певну поверхню.

Сухий трансформатор – трансформатор, магнітну систему й обмотки якого не занурено в рідкий діелектрик.

Силовий конденсатор – конденсатор, призначений для використання в енергетичних мережах та електротехнічних пристроях.

Тандем-двигун – тяговий двигун, що має два якорі на одному валі у спільному корпусі.

Теплова електростанція – електростанція, яка перетворює енергію згоряння палива на електроенергію чи на електроенергію та тепло.

Уставка витримки часу електричного реле – задане значення витримки часу, за якого електричне реле повинне спрацювати.

Універсальна робоча штанга – ізолювальна штанга, що використовується для операції з елементами електричної мережі на відстані із застосуванням універсальної змінної насадки для інструментів, закріпленої на кінці штанги.

Фаза – провід, пучок проводів, шина, ввід, обмотка чи інший елемент багатофазної системи змінного струму, що є струмопровідним за нормального режиму роботи.

Фактичний струм – фактичне значення струму, який за даних умов проходить через комутаційний апарат.

Час повернення електричного реле – час від моменту, коли вхідна діюча чи характеристична величина електричного реле, що перебуває у кінцевому стані чи стані закінченого спрацювання, набуває за заданих умов певного значення, до моменту, коли реле завершує повернення.

Частота електричного струму – величина, обернена до періоду електричного струму.

Чотириполюсник – частина електричного кола, яка має дві пари виділених затискачів.

Шинний роз'єднувач – роз'єднувач, призначений для відімкнення приєднань (ліній, трансформатора тощо) від однієї із систем збірних шин розподільної установки.

Штировий лінійний ізолятор – лінійний ізолятор, який складається з ізоляційної частини у вигляді юбки з арматурою штир чи гак, або без неї.

Шунтове електричне реле – електричне реле, що збуджується струмом, відгалуженим від струму головного електричного кола.

Шлях спливу – найкоротша відстань уздовж поверхні твердого ізоляційного матеріалу між двома струмопровідними частинами.

Щит керування електростанції – сукупність пультів і панелей із пристроями керування, контролю, сигналізації та захисту електростанції, розміщених в одному приміщенні.

Щоглова підстанція – відкрита трансформаторна підстанція, обладнання якої встановлено на одній чи декількох опорах лінії електропередачі і яка не потребує наземних огорожень.

Ядерна енергетика – галузь енергетики, пов'язана з використанням ядерної енергії для виробництва електроенергії та тепла.

Ярмо – феромагнітна деталь, що не несе обмотки та призначена, в основному, для замикання магнітного кола.

2 ЦІКАВО ЗНАТИ

Знак нескінченності ∞

Позначка вперше зустрічається в надрукованій у 1665 р. головній праці Валліса – «Арифметика нескінченних величин». Що спонукало Валліса до введення саме такого символу, невідомо. Деякі історики пропонують таке пояснення: $\subset$ | $\supset$, близький до ∞ , зустрічається серед ранніх римських цифр на позначення тисячі, що тоді порівнювалося з поняттям «дуже багато». Таке пояснення здається не зовсім переконливим. Дійсно, адже вже приблизно за 200 років до Валліса у Шюке зустрічаються числа значно більші від мільйона, і навряд чи в XVII ст. такий великий математик, як Валліс, міг думати про тисячу, як про число, яке можливо було б асоціювати з нескінченністю. За іншою версією, символ « ∞ » Валліс уявляв, як два зв'язані між собою нулі.

Знак додавання «+» і віднімання «-»

Знак додавання «+» і віднімання «-» застосовував уже в своїй «Арифметиці» лейпцизький професор Й. Відман (1948). З початку XVII ст. ці знаки набувають повсюдного визнання.

За одним із вірогідних припущень знак «+» утворився з останньої літери латинського сполучника *et* («і»). Це слово стали писати у вигляді букви *t* і, нарешті, як знак плюс.

За іншою версією, знаки «+» і «-» виникли з торговельної практики. Зокрема, виноторговці простими рисочками відзначали кількість мірок проданого з бочки вина. Коли ж якусь кількість мірок доливали, то відповідну кількість рисок перекреслювали.

Цікаво, що Діофант зовсім не мав спеціального знака додавання, а приписував доданки один до одного, автор же широковідомого середньовічного підручника з математики Лука Пачолі ще застосовував знак *p* (від латин. *plus* – «плюс» або *piu* – «більше») та *m* (від латин. *minus* – «мінус» або *meno* – «менше»).

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник економіста та підприємця / [А. М. Туренко, І. А. Дмитрієв, О. С. Іванілов, І. Ю. Шевченко]. – Х. : ХНАДУ, 2018. – 340 с.
2. Соловійов А. І. Менеджмент і адміністрування (теорія організації) : *словник основних термінів і понять [для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» ступеня вищої освіти «бакалавр»]* / А. І. Соловійов. – Херсон : вид-во ФОП Вишемирський В. С, 2019. – 31 с.
3. Шевчук І. Б. Тлумачний словник основних понять і термінів програмування / І. Б. Шевчук. – ЛДФА; Львів : Вид-во ВТЗНВ, 2013. – 45 с.
4. Словник металургійних термінів. – Режим доступу : <https://metinvest-smc.com/ua/metallurgicheskiye-terminy/>
5. Українсько-російсько-англо-французький тлумачний словник основних термінів з енергетики та електротехніки / [Є. С. Ємельянова, О. М. Мороз, Л. О. Семененко, О. С. Дьолог]; *за заг. ред. Є. С. Ємельянової*. – Х. : Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – 264 с.

Довідкове видання

УКРАЇНСЬКА МОВА

Словник професійної термінології

Частина II

Укладач

КОВАЛЬОВА Ганна Миколаївна

За авторською редакцією

Корегування та комп'ютерне верстання

І. І. Дьякова

67/2025. Формат 60 x 84/16. Ум. друк. арк. 2,33.

Обл.-вид. арк. 1,41. Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготівник

Донбаська державна машинобудівна академія

84313, м. Краматорск, вул. Академічна, 72.

Свідомство суб'єкта видавничої справи

ДК № 1633 від 24.12.2003